

Prawo i Historia

RTWP 13 (2017), s. 115–147

Cezary Szadujkis

OBLIGATORYJNE ORGANY KOLEGIALNE W KOŚCIELE PARTYKULARNYM WG. NORM KANONICZNEGO PRAWA KOŚCIELNEGO

Jednym z podstawowych postulatów wysuniętych podczas obrad Soboru Watykańskiego II było odnowienie eklezjologii. Zmierzano do podkreślenia charakteru Kościoła jako społeczności bosko-ludzkiej, ukonstytuowanej na objawionym prawie Bożym. Recepcja nauczania soborowego skutkowała m.in. powstaniem nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, promulgowanego w 1983 roku. Znalazły się w nim normy określające udział wiernych, duchownych i świeckich, w zarządzie sprawowanym przez biskupa. Wyrazem tego stały się liczne organy kolegialne, które poprzez stanowienie aktów administracyjnych oraz pełnienie zadań im powierzonych stanowią nieocenioną pomocą w zarządzaniu Kościołem partykularnym. Przedmiotem zainteresowań autora niniejszego artykułu będą obligatoryjne organy kolegialne.

1. Pojęcie organu kolegialnego

W znaczeniu kanonicznym pojęcia „organ” używa się wobec osoby fizycznej bądź zespołu osób fizycznych¹, które w ramach działalności kościelnej władzy wykonawczej, ustawodawczej czy sądowniczej są kompetentnymi podmiotami. Działania te podejmują w imieniu i na konto kościelnych osób prawnych². Pozycja organu władzy zostaje nabyta przez daną osobę fizyczną w momencie objęcia urzędu kościelnego, związanego z określonym zakresem kompetencji na mocy ontycznego udziału w posłannictwie Chrystusa i Kościoła³.

W języku tradycyjnym kanoniści pojęciem „osoby” nazywali organy władzy w Kościele. Warto zauważyć, że jednak trafniejszym określeniem aniżeli „osoba w Kościele” jest „organ władzy”, ponieważ nowy termin podkreśla tylko te zadania jednostki, które wynikają z urzędowego udziału w misji Chrystusa i Kościoła, natomiast nie sugerują osobistych zadań danego wiernego w Kościele. Z tego powodu pozycja tych organów jest inna aniżeli wszystkich wiernych. Można ją określić jako publiczna. Natomiast pozycja wiernych jest prywatna.

Mimo że Sobór Watykański II posłużył się nazwą „organ władzy kościelnej”, to KPK/1983 go nie stosuje. Natomiast nowy Kodeks w celu oznaczenia podmiotu władzy w Kościele używa pojęcia „auctoritet” (*auctoritas*), które jest mniej precyzyjne⁴.

Istnieją dwa źródła organów władzy kościelnej. Pierwszym z nich jest prawo Boże, drugim zaś prawo ludzkie pozytywne. W Kościele powszechnym do tej pierwszej grupy zaliczamy Biskupa Rzymskiego oraz Kolegium Biskupów, a na płaszczyźnie Kościoła partykularnego przynależnym do tej grupy organem jest biskup diecezjalny. Geneza powstania pozostałych organów władzy kościelnej tyczy się tej drugiej grupy źródeł⁵.

¹ Kan. 96–112.

² Kan. 113–123.

³ M. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Lublin 2008, s. 50.

⁴ J. KRUKOWSKI, *Administracja w Kościele...*, s. 60.

⁵ M. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych...*, s. 51.

2. Organy obligatoryjne

W diecezji jako najbardziej typowym Kościele partykularnym, powoływane są następujące kolegialne organy obligatoryjne: diecezjalna rada ds. ekonomicznych, rada kapłańska, kolegium konsultorów bądź kapituła katedralna, zespół proboszczów konsultorów. Biorąc pod uwagę inny rodzaj Kościoła partykularnego, jakim jest opactwo terytorialne wymienia się takie organy obowiązkowe jak kapituła generalna lub inna rada, która jest utworzona na podstawie konstytucji zakonnej, czyli własnego prawa. W związku z tym zastrzeżeniem rady te nie będą przedmiotem dalszych rozważań. Zaś rada misji, której powierza się zadania rady kapłańskiej i kolegium konsultorów, jest organem obligatoryjnym na terenach misyjnym w wikariacie i prefekturze apostolskiej, oczywiście w sytuacji, gdy prawo nie stanowi inaczej. Dla zachowania przejrzystości organy będą przedstawiana według kolejności występowania w KPK/1983.

2.1. Diecezjalna rada ds. ekonomicznych

Dobra materialne są niezbędne, aby Kościół mógł zrealizować duchową misję. Stąd już w pierwotnym Kościele do zarządzenia majątkiem kościelnym powoływani byli diakoni⁶. Z czasem odpowiedzialność tę przejęli biskupi, ale diakonom i archidiakonom powierzono bezpośrednio administrowanie. Według postanowień Soboru Trydenckiego zarządzanie dobrami powierzono ekonomowi. KPK/1917 w kan. 1520 już nie przewidywał urzędu ekonoma, zaś nakazał powoływanie rady administracyjnej, która miała podobne kompetencje jak diecezjalna rada ds. ekonomicznych z KPK/1983. Pod wpływem reform podstaw ekonomicznych stymulowanych przez Sobór Watykański II⁷, utworzono nowy system zarządu ekonomicznego.

Organy, które są odpowiedzialne za zarządzanie majątkiem, stanowią w kurii niezależną i oddzielną sekcję. W jej skład wchodzi diecezjalna rada ds. ekonomicznych, inaczej zwana ds. gospodarczych, oraz urząd ekonoma, czyli administratora. Nowy Kodeks do-

⁶ Dz 6, 1–6.

⁷ PO 17; DA 10.

konał zmiany nazewnictwa tego organu oraz powiększenia zakresu zadań, co znajduje odzwierciedlenie w treści kan. 492–494.

Są to zgodne z prawem powszechnym organy kurii diecezjalnej o charakterze głównie technicznym. Bezpośredni trud administrowania majątkiem diecezji powierzony zostaje kapłanom, zakonnikom, bądź świeckim. Jest to istotne, gdy weźmie się pod uwagę prawo cywilne każdego państwa, z którego normami administracja powinna być zgodna⁸. Można ten organ nazwać raczej zespołem ekspertów aniżeli reprezentantów Kościoła partykularnego⁹

Zgodnie z kan. 492 § 1 biskup diecezjalny, który, ściśle biorąc, nie należy do rady nie tylko musi utworzyć tę radę, ale również przewodniczy jej osobiście bądź przez delegata. Do jego obowiązku należy zwoływanie posiedzeń rady według ustalonego terminarza lub odpowiednio do potrzeby, wskazanie czasu i miejsca spotkań, ustalenie porządku obrad i nadzorowanie poprawnego protokołowania posiedzeń. Nie jest natomiast zobowiązany do głosowania, zatem jego głos nie przeważa w przypadku zaistnienia ewentualnej równości i nie może mieć decydującego wpływu na wynik, a rada nie może przekształcić się w organ rozstrzygający¹⁰.

Obowiązek powołania rady ds. ekonomicznych nie wynika tylko z kan. 492 KPK/1983, ale można go wywnioskować zestawiając dwa kanony. Pierwszy z nich to kan. 1280, który stanowi, że „Każda osoba prawna powinna mieć własną radę do spraw ekonomicznych lub przynajmniej dwóch doradców, którzy mają wspierać zarządcę w wypełnianiu jego zadań, zgodnie ze statutami” Drugi to to kan. 373: „Tylko najwyższa władza kościelna ma prawo erygować Kościoły partykularne, które erygowane zgodnie z prawem z mocy samego prawa otrzymują osobowość prawną”

Stąd wniosek, że diecezja, która jest formą Kościoła partykularnego, ma osobowość prawną, więc powinna mieć własną radę ds. ekonomicznych. Na niej spoczywa odpowiedzialność zarządzania majątkiem diecezji. Zalicza się ją do organów konsultacyjnych, choć

⁸ J. I. ARRIETA, [Komentarz do cz. II/Sek. II/Tytuł III/art.3], [w:] P. MAJER (red.), *Kodeks prawa kanonicznego. Komentarz*, Kraków 2011, s. 421–422.

⁹ Por. J. KRUKOWSKI, *Kolegialne organy konsultacyjne...*, s. 28.

¹⁰ Por. J. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne w Kościele...*, s. 183;

istnieją przypadki, w których jej zdanie jest wiążące. Powierzona zostaje również jej funkcja kontrolna nad dobrami podległymi biskupowi, a także obowiązek każdego roku przygotowania i kontroli realizacji budżetu diecezjalnego¹¹. Jest ona podporządkowana biskupowi, który to przed podjęciem czynności zarządzania o większym znaczeniu dla diecezji ze względu na jej stan materialny, powinien zasięgnąć konsultacji tej rady. Kryterium ekonomicznego stanu diecezji implikuje sytuację, w której to transakcje o niewielkim znaczeniu mogą nieść ogromne ryzyko w diecezjach ubogich bądź o niestałej sytuacji ekonomicznej. Odpowiedzialność za określenie wagi tych aktów spoczywa na biskupie. W przypadku czynności nadzwyczajnego zarządzania, które określone są przez Konferencje episkopatu, oprócz obowiązku konsultacji wymagana jest również zgoda rady ds. ekonomicznych. W czynnościach zwyczajnego zarządu, ale nie o szczególnym znaczeniu, nie jest wymagane żadne wspólne działanie¹². Z pewnością czymś trudnym jest wskazanie czynności, które uznaje się za zarząd nadzwyczajny. Określenie tego zostało zgodnie z KPK/1983 zostało powierzone Konferencji episkopatu, przy czym nie wyznaczono żadnego kryterium. Zapewne należałoby uwzględnić naturę czynności prawnej, naturę i wartość dóbr oraz sytuację ekonomiczną diecezji. Warto dodać, że Konferencja Episkopatu Polski dotychczas nie wyznaczała aktów nadzwyczajnego działania.

Członkowie rady powoływani są bezpośrednio przez biskupa na pięcioletnią kadencję. Mogą to być zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Tym co odróżnia radę ds. ekonomicznych od innych organów doradczych, jak rada kapłańska lub rada duszpasterska, to fakt, że członkami rady mogą zostać wierni świeccy. Jednak trzeba pamiętać, że odnośnie wiernych świeckich, należy wcześniej uregulować właściwą umową kwestie pracownicze oraz możliwość wcześniejszego odwołania ze składu rady¹³. Rada ds. ekonomicznych musi liczyć przynajmniej trzech członków, którzy spełniają pewne kryteria. W przypadku, gdy jest ich mniej niż troje pełnią funkcję doradców. Członkowie rady muszą odznaczać się następującymi kwalifikacjami:

¹¹ Kan. 493.

¹² Kan. 1277.

¹³ Por. J. I. ARRIETA [*Komentarz do kan. 492*]..., s. 422–423.

- 1) Wierni chrześcijanie, czyli muszą pozostać w łączności ze wspólnotą Kościoła katolickiego;
- 2) Biegłość w sprawach ekonomicznych i dobra znajomość prawa cywilnego obowiązującego w danym państwie;
- 3) Prawość obyczajów, aby szczerze troszczyli się o dobro Kościoła;
- 4) Brak pokrewieństwa i powinowactwa z biskupem diecezjalnym, aż do czwartego stopnia¹⁴.

Oczywiście podstawowym zadaniem rady jest właściwe ocenianie stanu ekonomicznego Kościoła partykularnego we wszystkich jego aspektach, tak aby następnie rada mogła służyć biskupowi kompetentną pomocą, co do właściwego zarządzania dobrami i ukazywania ich w perspektywie zaspokajania potrzeb materialnych Kościoła¹⁵. Jest to istotne zagadnienie, zwłaszcza gdy weźmie się pod uwagę fakt, że światowy kryzys ekonomiczny nie omija także instytucji kościelnych.

Według norm powszechnego prawa kanonicznego zawartych w KPK/1983 radzie ds. ekonomicznych przysługują kompetencje: kreacyjne, konsultacyjne i kontrolne. Radzie tej mogą być wskazane przez prawodawcę partykularnego jeszcze inne zadania, które będą realizowały potrzeby danego Kościoła partykularnego¹⁶.

Jedynym zadaniem kreacyjnym powierzonym tejże radzie jest wybór ekonomia diecezji. Jednak muszą być spełnione dwa warunki:

- 1) sytuacja *sede vacante*,
- 2) zgodnie z kan. 423 § 2 na administratora diecezji zostaje wybrany przez kolegium konsultorów dotychczasowy ekonom¹⁷.

¹⁴ Oczywiście ma to na celu zapobieganie nepotyzmowi.

¹⁵ T. PIERONEK, *Zarządzanie dobrami materialnymi Kościoła partykularnego*, [w:] J. KRUKOWSKI, K. WARCHAŁOWSKI (red.), *Struktura i zadania kurii diecezjalnej*. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej w ramach obchodów Roku Prymasa Tysiąclecia przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL oraz Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Warszawsko-Praskiej, Warszawa 2003, s. 32.

¹⁶ Zob. M. SITARZ, M. LEWICKA, *Kompetencje diecezjalnej rady do spraw ekonomicznych w partykularnym prawie polskim*, <http://www.stowarzyszeniekanonistow.pl/index.php/artykuly/biuletyn-nr-22/19-kompetencje-diecezjalnej-rady-do-spraw-ekonomicznych-w-partykularnym-prawie-polskim>, dostęp: 22.03.2017.

¹⁷ Por. M. SITARZ, *Organy kolegialne...*, s. 127.

Kompetencje konsultacyjne można podzielić na dwa typy: wyrażanie opinii i udzielanie zgody. W pierwszym przypadku biskup jest zobowiązany do zaczerpnięcia opinii od rady ds. ekonomicznych. Nie oznacza to jednak konieczności podjęcia działania zgodnego z wyrażonym zdaniem. W drugiej formie jest czymś koniecznym, aby biskup otrzymał zgodę przed podjęciem decyzji. KPK/1983 ściśle określa sytuacje, w których potrzebna jest tylko opinia, a w których konieczna jest zgoda.

Następujące sprawy wymagają uprzedniego w stosunku do decyzji biskupa wyrażenia opinii rady ds. ekonomicznych:

- nominacja bądź usunięcie ekonoma diecezjalnego z piastowanego urzędu (kan. 494),
- zobowiązanie publicznych osób prawnych i fizycznych do płacenia podatku zwyczajnego i niezwyčajnego (kan. 1263),
- realizacja działania o większym znaczeniu, ze względu na sytuację materialną diecezji (kan. 1277),
- wskazanie, jakie akty osób prawnych podległe jurysdykcji biskupa są zaliczane do zarządu nadzwyczajnego (kan. 1281),
- wskazanie warunków bezpiecznej lokaty pieniędzy fundacji i innych jej dóbr materialnych (kan. 1305),
- zmniejszenie zobowiązań fundacji, wyłączając zobowiązania mszalne (kan. 1310 § 2).

Wcześniejsze uzyskanie przez biskupa zgody tejże rady wymagane jest w przypadkach dotyczących:

- realizacji działania o większym znaczeniu, ze względu na sytuację materialną diecezji (kan. 1277),
- alienacji dóbr diecezji oraz innych osób prawnych podległych biskupowi, aktów prawnych, które mogą skutkować gorszą sytuacją majątkową osoby prawnej (kan. 1295),
- zrzeknięcia się instancji w procesie spornym w sprawach, których akty wybiegają poza zwyczajny zarząd (kan. 1524 § 2)¹⁸.

Zadaniem rady ds. ekonomicznych jest również sporządzenie każdego roku budżetu na następny rok, czyli zestawu przewidywanych przychodów i wydatków w zarządzaniu diecezją. Oczywiście takie zestawienie musi być przygotowane według wskazań biskupa.

¹⁸ Por. J. KRUKOWSKI, [Komentarz do kan. 493]..., s. 378–379.

Prawodawca dopuszcza możliwość, aby to prawo partykularne mogło nakazywać radzie przygotowywanie budżetu i określać dokładny sposób jego sporządzania¹⁹

Kompetencje kontrolne tejże rady realizują się poprzez wypełnianie powierzonego jej zadania sprawdzania i zatwierdzania bilansu przychodów i rozchodów za rok ubiegły. Aby było to możliwe, biskup diecezjalny przekazuje radzie przygotowane przez ekonoma diecezjalnego sprawozdanie dotyczące dóbr diecezjalnych oraz przygotowanie przez zarządców innych dóbr kościelnych, które pozostają pod władzą rządzenia biskupa diecezjalnego²⁰.

2.2. Rada kapłańska

Rada kapłańska (*consilium presbyterale*) jest nowym organem doradczym i powstała dopiero po Soborze Watykańskim II²¹. Można wskazać dwie zasadnicze przesłanki, które przyczyniły się do powołania tego organu. Pierwsza z nich odnosi się do teologicznego uzasadnienia współudziału i wspólnej odpowiedzialności całego prezbiterium diecezjalnego za ewangelizację prowadzoną w obrębie tego Kościoła partykularnego. Drugą przesłanką jest negatywna ocena kapituły katedralnej, która wcześniej pełniła rolę doradczą w Kościele partykularnym. Fakt ustanowienia rad kapłański spowodował w kanonistyce szczególne zainteresowanie jej przedmiotem i pojawienie się szeregu publikacji na jej temat.

Sama idea tego organu sięga swoich początków Kościoła. Teksty źródłowe, które opisują ówczesną rzeczywistość chrześcijaństwa w sposób wyraźny wskazują na funkcje doradczą prezbiterów względem biskupa. Co więcej można wyczytać w nich sugestię do kolegialnego działania prezbiterów w administracji Kościołem partykularnym, oczywiście pozostając pod kierownictwem biskupa. Biskup w starożytności zawsze prezentowany był w gronie zespołu prezbi-

¹⁹ Kan. 1284 § 3.

²⁰ J. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne w Kościele*, s. 184; T. PAWLUK, *Prawo Kanoniczne...*, s. 235.

²¹ Zob. W. WÓJCIK, *Rozwój instytucji rad kapłańskich*, w: *Ateneum Kapłańskie* 75 (1970), s. 441–448.

terów, tworzących jego senat i mających wspomagać go w duszpasterstwie. Takie wspólne działanie przez długi czas było powszechne²². Po edykcie mediolańskim ogłoszonym w 313 roku, w związku z rozprzestrzenianiem się chrześcijaństwa, biskupi zmuszeni byli do wysyłania na nowe tereny prezbiterów, którzy dotychczas przebywali w mieście biskupim, aby tam pełnili działalność duszpasterską. Skutkowało to poluznieniem bezpośrednich kontaktów, a co za tym idzie i współpracy między biskupem a prezbiterami. Z czasem nieliczni duchowni pozostający przy swoim biskupie utworzyli kapitułę katedralną, zaś w Rzymie na podobnej zasadzie powstało kolegium kardynałów²³.

Powołanie do życia rad kapłańskich związane jest z nauką przyjętą na Soborze Watykańskim II, dotyczącą roli prezbiterium w Kościele²⁴. W tekstach soborowych można dopatrzeć się próby przywrócenia pojęcia prezbiterium, które używane było w początkach Kościoła. Starano się również ożywić jego treść i pokazać jego przeogromne znaczenie w Kościele partykularnym²⁵. Pierwszym krokiem ku temu była soborowa dyskusja nad hierarchicznością ustroju Kościoła. Ojcowie soborowi, powołując się na funkcjonowanie chrześcijaństwa w pierwszych wiekach, stwierdzili, że biskup ze swoim prezbiterium stanowili jedno, a kapłani mieli udział w urzędzie biskupa²⁶. Inny dokument Soboru zalecał, aby zapewnić zespolenie woli kapłanów z wolą biskupa, podstawą relacji między nimi muszą być nadprzyrodzone więzy miłości. Tylko taka sytuacja mogłaby zagwarantować zwiększenie wydajności duszpasterskiej. Dokument ten wzywa także kapłanów do jedności i troski o dobro całej diecezji oraz zaleca biskupowi zwoływanie kapłanów na rozmowy (także wspólne) na tematy duszpasterskie. Takie konwersacje miałyby się dokonywać przy danej sposobności bądź w miarę możliwości w ustalonych terminach²⁷.

---

²² PO 7.

²³ T. PAWLUK, *Prawo Kanoniczne...*, s. 236.

²⁴ T. PIERONEK, *Rada kapłańska wyrazem soborowej odnowy*, PK 12 (1969), nr 3–4, s. 5–26.

²⁵ E. SZTAFROWSKI, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1977, s. 103.

²⁶ LG 28.

²⁷ CD 28.

Skierowany do biskupów postulat utworzenia rad kapłańskich znalazł się oficjalnie w Dekrecie Soboru Watykańskiego II *Presbyterorum ordinis* o posłudze i życiu kapłanów. Uzasadnieniem teologicznym utworzenia takiej rady jest uczestnictwo w jednym i tym samym kapłaństwie i posłudze Chrystusa. Jedność konsekracji i misji skutkuje hierarchiczną łącznością prezbiterów z biskupem. Kapłani zostali przedstawieni jako bracia i przyjaciele, pomocnicy i doradcy w posłudze i wypełnianiu potrójnej misji Chrystusa, czyli nauczania, uświęcania i rządzenia. Biskupi zostali wezwani do słuchania i zasięgania rad prezbiterów w sprawach dotyczących duszpasterstwa i dobra diecezji. Dekret ten wskazuje na rozwiązanie, które miałyby przynieść taki skutek: „By zaś to doprowadzić do skutku, niech mają radę, czyli senat kapłanów reprezentujących ogół prezbiterów, który dostosowany do dzisiejszych okoliczności i potrzeb, w formie i według norm, które będą określone prawem, mógłby skutecznie wspierać biskupa swymi radami w rządzeniu diecezją”²⁸.

Biskupi wraz z wszystkimi prezbiterami są uczestnikami jednego i tego samego kapłaństwa oraz posługi Chrystusa. Ta jedność wynikająca z konsekracji i wspólnej misji implikuje potrzebę hierarchicznej łączności między tymi stanami. I tak biskupi poprzez dar Ducha Świętego udzielony w czasie święceń prezbiterom, powinni dostrzegać w nich koniecznych pomocników i konsultantów w posłudze i obowiązku nauczania oraz przewodzenia Kościołem. Zaś prezbiterzy, którzy na mocy sakramentu święceń uznawani są za doradców i pomocników biskupa, mogą czynić to, co biskup czyni na służbę Kościołowi, a więc pozostają w jakiejś wspólności z Kolegium Biskupów. Wynika to również ze związku strukturalnego, jaki zachodzi między episkopatem a prezbiteratem, który oparty jest o definicję kapłana. A mianowicie każdy kapłan poprzez więzy strukturalne z biskupem, otwiera się na powszechny wymiar misji Kościoła. Święcenia w stopniu prezbitera dają udział w stanie kapłańskim.

Zatem przyczyną powołania rad kapłańskich jest troska o nadanie jak największej skuteczności posługi wszystkich prezbiterów, jako jednego zespołu przynależnego do Kościoła partykularnego. Zwią-

---

²⁸ PO 7.

zek biskupa z prezbiterium wyraża się w określaniu rady kapłańskiej jako rady prezbiterium biskupa, albo jeszcze lepiej jak to zostało wyrażone w KPK/1983 jako jego senatu. Sama zaś rada kapłańska nie stanowi całego prezbiterium, ale jest jego reprezentacją²⁹. Nie jest to reprezentacja w sensie ścisłym, prawnym, tzn. w formie proporcjonalnej reprezentacji demokratycznej. Chodzi to o reprezentację w sensie moralnym jako obrazujący zróżnicowanie całego prezbiterium kościoła partykularnego³⁰.

KPK/1983 nakłada obowiązek na biskupa powołania w diecezji rady kapłańskiej. Określa również w sposób ramowy jej strukturę. Zaś szczegółowe zagadnienia dotyczące tego organu zostały pozostawione do ustaleń prawa partykularnego³¹. Na biskupie spoczywa również troska o to, aby rada sporządziła własny statut, który uwzględniałby wskazania Stolicy Apostolskiej i własnej konferencji biskupów. W statucie powinny znajdować się zasady dotyczące składu tego organu, wyboru członków, spraw podejmowanych przez niego, współpracy z pozostałymi organami doradczymi, zadań poszczególnych osób, częstotliwości zebrać i prac podczas sesji³². Statut ten powinien być zatwierdzony przez biskupa.

W prawie została określona pozycja biskupa, a także osób prawnie z nim zrównanych, w radzie kapłańskiej. Tylko w ich kompetencjach leży zwoływanie posiedzeń rady, przewodniczenie im, wyznaczanie tematów obrad oraz akceptowanie inicjatyw członków rady w tym względzie. Jednak jeżeli zachodzi nadzwyczajna okoliczność biskup ma prawo wydania specjalnego polecenia, przez które wikariusz generalny, wikariusz biskupi bądź inny kapłan zostaje upoważniony do przewodniczenia konkretnym obradom³³.

Konferencja Episkopatu Polski przypomina, że rada kapłańska jest organem doradczym, której celem nie jest tyle co wyrażanie opinii ogółu prezbiterium, ale prezentowanie z różnych stron spraw

²⁹ J. WROCENSKI, *Rada Kapłańska według Kodeksu Prawa Kanonicznego*, PK 36 (1993), nr 1–2, s. 21–22.

³⁰ POŁ. T. PIERONEK, *Rada kapłańska...*, s. 19.

³¹ Kan. 495–501.

³² AS 183.

³³ M. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych...*, s. 71–72.

dotyczących Kościoła partykularnego. Ma to prowadzić do tego, aby poprzez dyskusję i wspólny wysiłek w łączności z biskupem podejmować rozwiązania w zarządzaniu diecezją, które byłyby szeroko akceptowane³⁴.

Zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II, rada kapłańska jest ściśle zależna od biskupa diecezjalnego. Wynika to z nauki Kościoła dotyczącej prezbiterów – zostali oni ustanowieni dla współpracownictwa ze stanem biskupim. Ma to przyczynić się do prawidłowego spełnienia powierzonego im przez Chrystusa posłannictwa apostołskiego. Prezbiterzy uczestniczą w pełni kapłaństwa, którą posiadają biskupi. Jest to partycypacja rzeczywista, ale także podporządkowana władzy biskupiej. Stąd należy pamiętać, że rada kapłańska jako organ doradczy został ustanowiony do wspólnego działania biskupa i prezbiterium dla pożytku kościoła partykularnego. Nie jest jej celem ograniczenie władzy biskupiej. Głos doradczy (*votum tantum consultivum*) nie polega na wejściu w istotne kompetencje biskupa diecezjalnego, ale ma pomagać w jak najskuteczniejszym i jak najlepszym kierowaniu diecezją.

Działalność rady kapłańskiej nie powinna być również przez biskupa odbierana wyłącznie jako możliwość zebrania opinii w różnych sprawach dotyczących diecezji. Prawo biskupa do zasięgnięcia zdania rady kapłańskiej w istotniejszych kwestiach ma przyczynić się do tego, aby biskup korzystał z mądrych i roztropnych rad swoich współpracowników. Korzystanie z nich nie jest w sprzeczności z niezależnością jego urzędu³⁵

Zatem radę kapłańską w diecezji można nazwać gremium kapłanów (*coetus sacerdotum*), spełniające rolę senatu biskupa oraz reprezentacji prezbiterium diecezjalnego. Jest integralną częścią struktury Kościoła partykularnego i tym właśnie odróżnia się od innych zrzeszeń księży. Należy zaznaczyć, że organ ten bierze udział w zarządzaniu diecezją, a więc powinien pełnić służbę na jej rzecz³⁶.

³⁴ POK 26/86 s. 2.

³⁵ T. PAWLUK, *Prawo Kanoniczne...*, s. 240.

³⁶ E. GÓRECKI, *Rada kapłańska*, [w:] J. KRUKOWSKI, T. ROZKRUT (red.), *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym*. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Praw-

I choć współzależność biskupa diecezjalnego i prezbiterium wynika z udziału w jednym sakramencie i tej samej bardzo rozległej misji pasterskiej (*munus regendi*), to odpowiedzialność za Lud Boży spoczywa przede wszystkim na biskupie diecezjalnym.

Poczynając od Soboru Watykańskiego II, wszystkie dokumenty dotyczące tego organu zaznaczają jednoznacznie obligatoryjność ustanowienia go w każdej diecezji. Obowiązek ten tyczy się również wszystkich Kościołów partykularnych zrównanych z diecezją. Na obszarach misyjnych, a więc tam gdzie brakuje odpowiedniej liczby kapłanów bądź istnieją przeszkody w zwyczajnej posłudze pasterskiej, taka rada może w swoim składzie gromadzić mniejszą liczbę członków. Jednak KPK/1983 w kan. 495 § 2 stanowi, że w takich przypadkach musi się składać przynajmniej z trzech prezbiterów-misjonarzy, a ich opinie przy istotniejszych sprawach mogą być wyrażane w formie listownej³⁷

Wielkość diecezji wpływa na liczbę członków rady kapłańskiej. KPK/1983 nie określa tej liczby. Powinny stanowić o niej statuty konkretnych rad kapłańskich. I tak np. w Polsce w skład Rady Kapłańskiej powinno wchodzić od 15 do 40 kapłanów. Połowa członków winna być wskazana przez całe prezbiterium diecezji, a co najmniej połowa wybranych winna być proboszczami. Prawodawca również określa trzy grupy członków tej rady:

- Kapłani wskazani przez księży diecezjalnych zgodnie z przepisami prawa i statutów,
- Księża przynależący do rady z racji powierzonego im urzędu.
- Księża mianowani przez biskupa diecezjalnego³⁸.

Do drugiej grupy członków rady, według Postanowień Konferencji Episkopatu Polski, zaliczają się do niej: biskup koadiutor, biskup pomocniczy, wikariusze generalni, wikariusze biskupi, kapłani kierujący wydziałem duszpasterstwa w diecezji, rektor wyższego seminarium duchownego i przewodniczący kapituły katedralnej³⁹

---

nych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie (Wprowadzenie do problematyki), Tarnów 2004, s. 83–84.

³⁷ M. SITARZ, *Organy kolegialne* s. 128.

³⁸ Kan. 497.

³⁹ POK 26/86, I, pkt 3.

Do trzeciej grupy członków, biskup ma prawo do ich mianowania, ale nie obowiązek. Nie musi tego robić, gdy skład rady będzie niewielki, a ilość osób spełniających kryteria do członkostwa z racji pełnionego urzędu będzie odpowiednia do ustanowienia rady według przyjętej w statutach jej liczebności⁴⁰. Choć norma partykularna dla Polski wskazuje na uzupełnienie rady „resztą” członków mianowanych przez biskupa diecezjalnego.

Przynależność do rady kapłańskiej nie może być traktowana jako funkcja honorowa. Członkostwa nie należy nadawać ze względu na zasługi. Musi być skutkiem wyboru całego duchowieństwa diecezji. Wskazanie danego kapłana na członka tego organu doradczego, bądź też mianowanie go lub powoływanie z urzędu, musi mieć u fundamentu założenie, że jest on w stanie na aktywne przedstawicielstwo całego duchowieństwa Kościoła partykularnego, a jego reprezentacja przyczyni się do dobra diecezji⁴¹.

Prawodawca przesądza, że określenie sposobu, w jaki doszłoby do wyłonienia rady drogą wyborów, powinien określać statut. Podkreśla jednak, żeby do tego organu, o ile to możliwe, przynależeli reprezentanci różnych urzędów i posług (np. proboszczowie, kapelani, wikariusze), a także różnych regionów duszpasterstwa diecezjalnego⁴². I tak chociażby Instrukcja Kongregacji Biskupów odnosząca się do działalności duszpasterskiej dla emigrantów w numerze 43 § 2 zaleca, aby do rady kapłańskiej byli włączeni również duszpasterze emigrantów. Również wśród postulatów Kongregacji Duchowieństwa znalazł się ten, by przewodniczący bądź członkowie Komisji Turystyki przynależeli do składu rady. Kodeks również zachęca, aby w tym organie znaleźli się księża z różnych grup wieków czy generacji księży.

Aby określić czynne i bierne prawo wyborcze, KPK/1983 musiał w sposób wyraźny oddzielić kapłanów inkardynowanych do diecezji od tych, którzy choć funkcjonują na jej terenie, to wciąż przynależą do diecezji swojego pochodzenia bądź inkardynowani są do swojej prałatury personalnej (np. kapłani z prałatury personalnej Opus Dei).

⁴⁰ Por. E. GÓRECKI, *Rada kapłańska...*, s. 86–87.

⁴¹ T. PAWLUK, *Prawo Kanoniczne...*, s. 238.

⁴² Kan. 499.

Kanon 498 KPK/1983 nadaje czynne i bierne prawo wyborcze do rady kapłańskiej trzem grupom kapłanów. Pierwszą z nich stanowią wszyscy kapłani inkardynowani do diecezji. Do drugiej zaliczają się kapłani innych diecezji oraz prezbiterzy przynależący do jakiś instytutów zakonnych lub stowarzyszeń życia apostołskiego, którzy przebywają na terenie danej diecezji i działają dla jej dobra. Warto zauważyć, że reprezentatywność tego organu domaga się udziału w niej kapłanów zakonnych. Temat ten był podejmowany w dyskusji przez wielu kanonistów, a także członków Papieskiej Komisji Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego. Obie te grupy zazwyczaj byli zgodni, co do udziału prezbiterów zakonnych w radzie kapłańskiej. Różnice zazwyczaj dotyczyły zakresu oraz argumentacji obecności⁴³. Ostatnią grupę tworzą kapłani, którzy mają w diecezji stałe lub tymczasowe zamieszkanie. Jednak ten ostatni przypadek jest możliwy wówczas, gdy takie prawo zostanie nadane w statucie przez biskupa.

Prawo wyborcze, ani czynne, ani bierne, nie przysługuje nigdy diakonom, wiernym bez święceń kapłańskich (nawet gdyby współpracowali z kapłanami) oraz tym, którzy zostali wykluczeni ze stanu duchownego lub zrezygnowali z posługi kapłańskiej.

Członkowie rady kapłańskiej, którzy przynależą do niej z urzędu, pozostają w niej przez cały czas zajmowanego urzędu. Zaś jeżeli chodzi o członków z wyboru i z nominacji, to ich kadencja winna być przewidziana w statutach diecezjalnych z tym zastrzeżeniem, że cała bądź część rady będzie odnawiana co pięć lat. Przepis ten wydaje się uzasadniony. Prawodawcy w ten sposób chodziło o zapewnienie jak najowocniejszego funkcjonowania tego organu poprzez zagwarantowanie ciągłości oraz rotacyjności instytucji. W ten sposób rada kapłańska staje się instytucją operatynniejszą w funkcjonowaniu oraz w pełniejszy sposób przedstawiającą prezbiterium całej diecezji. Dzięki wymianie kapłanów w radzie daje się sposobność do odnawiania idei, doświadczeń, a co za tym idzie do zapoznania się z wyzwaniem dotyczącym działalności pasterskiej diecezji przez

---

⁴³ M. FAŁA, *Rada kapłańska nowym senatem biskupa diecezjalnego*, PK 21 (1978), nr 3-4, s. 54.

coraz większą liczbę kapłanów i wykonywania władzy rządzenia. Jest to także stworzenie możliwości instytucjonalnej współpracy między biskupem diecezjalnym a prezbiterium⁴⁴.

Zgodnie z postanowieniami Konferencji Episkopatu Polski kadencja członków rady kapłańskiej w Kościołach partykularnych w Polsce została określona na pięć lat. Członek, który ustępuje ma prawo do ponownego wybrania bądź mianowania. Jednak nie powinien pozostawać w radzie bez przerwy dłużej niż dwie kadencje. Zaś w sytuacji śmierci członka tegoż organu, rezygnacji zaakceptowanej przez biskupa diecezjalnego bądź braku możliwości pełnienia funkcji w radzie z powodów przewidzianych, należy uzupełnić skład rady kapłańskiej⁴⁵.

W KPK/1983 można znaleźć szczegółowe ustalenia dotyczące zadań i pozycji biskupa diecezjalnego wobec rady kapłańskiej. Jest on zobowiązany do zwoływania jej, przewodniczenia jej oraz wskazywania spraw, nad którymi ma obradować. Biskup jest również może dopuścić sprawy, które są zgłoszone przez członków. Rada kapłańska posiada jedynie głos doradczy, który biskup jest zobowiązany wysłuchać w ważniejszych sprawach. Zgoda rady jest wymagana tylko w sytuacjach wyraźnie określonych przez prawo. Mimo takiego zapisu, KPK/1983 nie podaje takiego przypadku, kiedy taka zgoda byłaby wymagana do podjęcia decyzji przez biskupa. Jednak prawodawca wskazuje siedem sytuacji, w których biskup diecezjalny zobowiązany jest do zapoznania z opinią rady kapłańskiej. Dotyczy to następujących przypadków:

- 1) Zwołania synodu diecezjalnego (kan. 461 § 1),
- 2) Erygowania, zniesienia parafii bądź dokonania w niej znaczących zmian (kan. 515 § 2),
- 3) Wydawania przepisów dotyczących przeznaczenia ofiar, które składane są do wspólnej kasy parafialnej z racji wypełniania zadań parafialnych oraz wynagrodzenia dla kapłanów spełniających te zadania (kan. 531),
- 4) Ustanowienia parafialnych rad duszpasterskich (kan. 536 § 1),

⁴⁴ J. WROCEŃSKI, *Rada Kapłańska według Kodeksu Prawa Kanonicznego*, s. 33–34.

⁴⁵ POK 26/86, I, pkt 6–7.

- 5) Wydania zezwolenia na budowę kościoła (kan. 1215 § 2),
- 6) Przeznaczenia jakiegoś kościoła do użytku świeckiego z zastrzeżeniem, że kościół ten nie nadaje się w żadnym przypadku do sprawowania w nim kultu Bożego oraz nie ma możliwości odnowienia go (kan. 1222),
- 7) Nałożenia podatku na potrzeby diecezji na prawne osoby publiczne, które podlegają władzy biskupa (kan. 1263)⁴⁶.

Należy również zaznaczyć, że od 22 lutego 2004 roku kompetencje rady rozszerzono o dwie dodatkowe sytuacje. Biskup zobligowany jest to zapoznania się z opinią tego organy przed wydaniem dekretu o zawieszeniu bądź rozwiązaniu synodu diecezjalnego⁴⁷ oraz we wszystkich ważniejszych sprawach, które mają związek z życiem chrześcijańskim wiernych podległych biskupowi oraz z zarządzaniem diecezją⁴⁸.

Warto również dodać, że Rada kapłańska powinna wysłać na synod prowincjalny dwóch swoich przedstawicieli⁴⁹ Uczestniczy również w synodzie diecezjalnym⁵⁰. Do tego organu należy również wybranie zespołu proboszczów, z którego to biskup wskazuje dwóch, którzy biorą udział w postępowaniu przy usuwaniu bądź przenoszeniu proboszczów⁵¹. Tak przy konsultacjach, jak i przy aktach kreacyjnych, rada decyduje kolegialnie. Liczy się bezwzględna większość głosów, a żeby głosowanie zostało uznane ważne, musi w nim brać udział większość przynależnych do rady.

Prawo do wydania decyzji, która wiąże biskupa diecezjalnego, prawodawca udziela radzie jedynie w dwóch przypadkach. Pierwszy z nich ma miejsce, gdy tak postanowi prawo powszechne. Drugi z nich to przypadek, gdy w konkretnych kwestiach sam biskup uzna to za właściwe⁵².

⁴⁶ Postanowienia Konferencji Episkopatu Polski nie wskazują tego przypadku.

⁴⁷ AS 172.

⁴⁸ AS 183.

⁴⁹ Kan. 443 § 5.

⁵⁰ Kan. 463 § 1,4°

⁵¹ Kan. 1742 § 1, kan. 1750; T. ROZKRUT, *Funkcja Rady Kapłańskiej, „Currenda”*, Pismo Urzędowe Diecezji Tarnowskiej, 149 (1999), nr 2, s. 282–283.

⁵² M. SITARZ, [Komentarz do kan. 500] [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, s. 388.

Istotnym aspektem, który będzie poruszany w dalszej części tej pracy jest fakt, że na podstawie kan. 502 biskup diecezjalny w sposób swobodny mianuje od sześciu do dwunastu kapłanów z grona tej rady, którzy przez okres pięciu lat stanowią kolegium konsultorów.

KPK/1983 w kan. 500 określa przepis stanowiący o tym, że rada kapłańska nie może funkcjonować bez biskupa. Zgodnie z tą zasadą należy stwierdzić, że w sytuacji *sede vacante*, jej funkcja wygasa. Pomimo tego, że nie jest to określone w KPK/1983, przyjmuje się, że jej działalność ustaje także w przypadku *sede impedita*.

Rada kapłańska ustaje mocą samego prawa wskutek zakończenia kadencji lub w przypadku *sede vacante*. Wtedy jej funkcję są przekazane kolegium konsultorów lub kapitule katedralnej (jeżeli konferencje episkopatu skorzystają z prawa zawartego w kan. 502 § 3). Nowy biskup jest zobowiązany do powołania rady kapłańskiej w przeciągu roku od objęcia rządów nad kościołem partykularnym. Prawodawca nie proponuje możliwości wznowienia rady, która na mocy prawa została zawieszona. Jednak od strony prawa nie istnieje żadna przeszkoda, aby nowo mianowany biskup potwierdził wcześniejszy skład członków tego organu.

Poza przypadkami zakończenia kadencji i sytuacji *sede vacante*, istnieje jeszcze trzecia możliwość rozwiązania rady. Biskup diecezjalny ma prawo do jej rozwiązania jeszcze w czasie trwania kadencji, gdy organ ten nie spełnia obowiązków wyznaczonej mu dla pożytku diecezji lub gdy go poważnie nadużywa. Prawodawca nie uściśla powodów, dla których taki krok może być przez biskupa podjęty. To biskup ocenia funkcjonowanie rady, jednak w celu uchronienia biskupa przed decyzją, która byłaby arbitralna, do ważności decyzji wymagana jest konsultacja biskupa z metropolitą. Zaś jeżeli sprawa tyczyćaby się metropolii, to takiej konsultacji powinien zaczerpnąć od najstarszego promocją biskupa sufragana. Konsultacje z hierarchią lokalną są nakazane ze względu na troskę o obiektywność sądu. W sytuacji, kiedy takie konsultacje prowadzone byłyby tylko z innymi organami doradczymi, byłoby to raczej trudne do realizacji, gdyż np. kolegium konsultorów ustanawiane jest spośród członków rady kapłańskiej. KPK/1983 nie wypowiada się, do kogo miałby się zwrócić biskup diecezji podległej bezpośrednio Stolicy Apostolskiej

w celu konsultacji. Nie mniej należy zakładać, że jest on zobowiązany do porozumienia się ze Stolicą Apostolską, bądź biskupem sąsiadującej diecezji, który zostałby wskazany przez Stolicę Apostolską⁵³.

2.3. Zespół proboszczów konsultorów

Papież Pius X w dekrecie *Maxima cura*⁵⁴ z dnia 20 sierpnia 1910 r. powołuje do istnienia nową instytucję w prawie powszechnym. Jest nią zespół proboszczów konsultorów. Pierwszy KPK powstały siedem lat po tym dekrecie, zachował ten organ. W swoich kanonach nakazał, aby każda diecezja miała od czterech do dwunastu egzaminatorów synodalnych⁵⁵ oraz proboszczu konsultorów. Liczba była zależna od potrzeb diecezji. Wybór zespołu miał się dokonywać dwuetapowo. Najpierw biskup diecezjalny na synodzie diecezjalnym proponował proboszczów konsultorów, a następnie ojcowie diecezjalni zatwierdzali kandydatów. Kadencja miała trwać dziesięć lat. W sytuacji, gdyby synod nie odbył się bądź przed kolejnym synodem zespół proboszczów konsultorów zmniejszył się z powodu śmierci kapłana bądź innej przyczyny, członkowie mogli być mianowani przez biskupa po uprzedniej konsultacji z kapitułą katedralną⁵⁶.

Proboszczem konsultorem mógł zostać kapłan wykształcony, który odznaczał się znajomością prawa kanonicznego. Powinien wykazywać się roztropnością oraz nieposzlakowaną opinią. Według zdania niektórych kanonistów, członkostwa w tej instytucji nie należało nadawać wikariuszowi generalnemu, oficjałowi bądź też kanclerzowi⁵⁷

⁵³ M. SITARZ, *Kompetencje organów...*, s. 71–72.

⁵⁴ AAS 2(1910), s. 636.

⁵⁵ Organ powołany przez Sobór Trydencki. Egzaminatorzy synodalni lub prosynodalni mieli za zadanie sprawdzać kandydatów na stanowiska proboszczów. W KPK/1983 nie występują.

⁵⁶ KPK/1917 kan. 385–386.

⁵⁷ F. BACZKOWICZ, J. BARON, W. STAWINOGA, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. I–III, wyd. III, Opole 1985, s. 737; S. BISKUPSKI, *Stanowisko proboszcza w świetle prawa kanonicznego*, Płock 1966, s. 244.

KPK/1917 stanowił także, że konsultor mógł piastować w jednym czasie urząd egzaminatora, jednak z zastrzeżeniem, że nie w tej samej sprawie. Proboszczowie konsultorzy brali udział w procesach administracyjnych w dwóch przypadkach. Pierwszy z nich dotyczył proboszczów nieusuwalnych, którzy wnieśli rekurs przeciw dekreto- wi. Drugi przypadek tyczył się proboszczów usuwalnych, którzy nie wyrazili zgody na przeniesienie. Aby biskup diecezjalny mógł usunąć kogoś ze stanowiska proboszcza konsultora, musiała zaistnieć ważna przyczyna, a sam biskup był zobligowany do zaczerpnięcia opinii kapituły katedralnej⁵⁸.

KPK/1983 powierza kompetencjom rady kapłańskiej obowiązek utworzenia Zespołu proboszczów konsultorów⁵⁹, mało znanej instytucji, o której mówi księga siódma „*De processibus*” KPK/1983, a która istnieje z racji pastoralnych. Biskup poza zwoływaniem rady kapłańskiej, przewodniczenia jej oraz wskazywanie tematów, które mają być omawiane, jest zobligowany do utworzenia tego organu. Musi również stać na straży, aby ustanowienie tego organu dokonało się w zgodzie z prawem⁶⁰.

Jednak istnieją kanoniści, którzy wyrażają inny pogląd dotyczący obligatoryjności tego organu. Twierdzą, że przepisy KPK/1983 nie wskazują jako konieczne powołanie Zespołu proboszczów konsultorów, gdyż w kan. 1742 § 1 zostało użyte sformułowanie „*Episcopo proponente*”, co przetłumaczono z „*z propozycji biskupa*”. Miałoby to sugerować, że biskup diecezjalny może samodzielnie zdecydować, czy Radzie kapłańskiej zleci, czy też nie, ustanowienie Zespołu proboszczu konsultorów⁶¹.

Należy stwierdzić, że organ ten nie jest w ścisłym tego słowa rozumieniu organem kolegialnym. Wynika to z faktu, że przynależący do tego zespołu mogą wyrazić swoje zdanie (w zależności od etapu postępowania dotyczącego usuwania bądź przenoszenia

⁵⁸ Zob. J. KRZEMIENIECKI, *Procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Kan. 2142–2194*, Kraków 1925, s. 74–218.

⁵⁹ Kan. 1742.

⁶⁰ M. SITARZ, *Organy kolegialne w Kościele partykularnym*, s. 134–135.

⁶¹ J. DUDA, *Zespół proboszczów konsultorów. (Wykład kan. 1752 i kan. 1750)*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 10 (2000), nr 2, s. 73–74.

proboszczów) w sposób indywidualny, a niekoniecznie w sposób kolegialny⁶².

KPK/1983 w kan. 1742 i kan. 1750 używa określenia „zespół proboszczów”⁶³. Jednak można znaleźć opinie kanonistów, które mówią o tym, że odpowiedniejszym i lepiej wyrażającym zadanie tego tworu jest określenie „zespół proboszczów konsultorów”, gdyż prawodawca ma tu na myśli gremium kompetentnych i przygotowanych proboszczów, spośród których biskup diecezjalny wskazuje zawsze dwóch, którzy udzielają mu konsultacji w sprawach przeniesienia bądź usunięcia proboszczów. Również trzeba podkreślić, że nie można mylić tego organizmu z Kolegium konsultorów (*collegio consultorum*), o którym mowa w Księdze drugiej, w kan. 502 Kodeksu Prawa Kanonicznego promulgowanego przez Jana Pawła II.

Ustawodawca nigdzie nie porusza kwestii trwania kadencji tej instytucji. Nigdzie nie został określony czas, na który powinien być ustanowiony zespół proboszczów konsultorów. Nie ma też wzmianki o tym, że taki organ miałby być powołany na czas nieograniczonej. Jednak zestawiając go z innymi radami, których zadaniem jest wspomaganie biskupa diecezjalnego w zarządzaniu diecezją, wydaje się słuszne, aby określać ścisły i ograniczony okres kadencji. Skoro ustanowienie zespołu proboszczów konsultorów związane jest z radą kapłańską, to wydaje się za odpowiednie, aby oba te organy były powoływane na taki sam okres kadencji. Co więcej, warto zauważyć, że prawodawca zaleca rotacje w członkostwie poszczególnych rad, zatem przypuszcza się również taką zmianę w tym organie⁶⁴.

KPK/1983 zapewnia również stabilność tej instytucji poprzez fakt, że Kodeks nie daje możliwości usunięcia któregoś z członków, a także rozwiązania tego zespołu, jak jest to możliwe np. w przypadku rad kapłańskich w sytuacji *sede vacante*. Organ ten może ulec rozwiązaniu poprzez dwie możliwości. Pierwszą z nich jest decyzja rady kapłańskiej, którą to podejmuje na wniosek biskupa diecezjal-

⁶² J. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne w Kościele...*, s. 194.

⁶³ KPK/1983, kan. 1742 § 1: *Episcopus rem discutiat cum duobus parochis e coetu ad hoc stabiliter constituto a Consilio presbyterali (...)*.

⁶⁴ J. DUDA, *Zespół proboszczów konsultorów...*, s. 73–74.

nego. Druga z nich zachodzi w następstwie upływu kadencji, jeśli takowa została określona w prawie partykularnym.

W prawie powszechnym nie znalazła się również wymagana liczba członków tego zespołu. Wymieniono jedynie kwalifikacje, którym powinien odznaczać się kandydat do niego. Prawodawca określił, że Rada kapłańska może mianować członkiem Zespołu proboszczów jedynie proboszcza (jak wskazuje sama nazwa tej instytucji). Zgodnie z kan. 521 KPK/1983, proboszcz poza święceniami prezbiteratu, powinien posiadać szereg cech wymaganych do posługi takich jak: odznaczanie się zdrową nauką, dobrymi obyczajami, pasterską gorliwością oraz innymi cnotami potrzebnymi do zarządzania jednostką, jaką jest parafia. Powinien także pozytywnie zdać egzamin proboszczowski. Członkiem tego zespołu może zostać tylko proboszcz, który przyjął wybór rady kapłańskiej, który dokonał się zgodnie z procedurą prawną, o której mowa w kanonach 163–179. Kodeks również nie stawia wymogu, aby proboszcz, który został członkiem Zespołu proboszczów, przynależał do rady kapłańskiej⁶⁵.

Zespół proboszczów konsultorów bierze udział w postępowaniach dotyczących usunięcia bądź przeniesienia proboszczów. Rodzaj prowadzonego procesu, a także etap, w którym on się znajduje, implikuje zadania, które ustawodawca poleca członkom tej instytucji.

W sytuacji, gdy biskup uzna, że istnieje wystarczająca przyczyna do usunięcia proboszcza, jest zobligowany do przeprowadzania narady z dwoma proboszczami z tego zespołu, podczas której przedstawia im argumenty swojej decyzji, a następnie nad nimi dyskutują. Dyskusja jest obowiązkowym warunkiem do ważności dalszego postępowania biskupa diecezjalnego. Jednak nie jest on związany ich opinią, jest to tylko głos doradczy. Ci sami proboszczowie (chyba że trzeba wyznaczyć nowych) biorą udział w kolejnej naradzie, gdy wezwany przez biskupa kapłan nie zareagował pozytywnie⁶⁶.

Zaś w procesie przy przenoszeniu proboszcza członkowie zespołu są zaangażowani jedynie w sytuacji, kiedy proboszcz wyty-

⁶⁵ M. SITARZ, *Organy kolegialne...*, s. 135–136.

⁶⁶ J. KRUKOWSKI, [Komentarz do kan. 1742 i kan. 1745], [w:] J. KRUKOWSKI (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga VII. Procesy*, t. V, Poznań 2007, s. 440–443.

powany do przeniesienia, nie chce zgodzić się z propozycją biskupa, a swoje argumenty przedstawił biskupowi pisemnie. Również w tym przypadku opinia wydana przez proboszczów, nie jest wiążąca, choć konieczna do ważności decyzji zarządzającego diecezją biskupa⁶⁷

Istnienie i funkcjonowanie zespołu proboszczów konsultorów ma na celu zagwarantowanie możliwie jak największej obiektywności oraz jak najbardziej kompetentnego uargumentowania decyzji dotyczących przeniesienia bądź odwołania proboszcza. Stąd wskazane jest, aby biskup diecezjalny nie sprzeciwiał się powstawaniu i działalności tej instytucji, ale upatrywał w niej pomoc i doradztwo w wymienionych procesach. Jest to szczególnie ważne, kiedy dany biskup nie był nigdy proboszczem, a co skutkuje tym, że być może trudniej mu zrozumieć życie proboszczów oraz problemy, z którymi muszą sobie radzić. Prawodawca przedstawia Zespół proboszczów konsultorów jako organ, który ma służyć w wymiarze pastoralnych stosunków oraz trosce o duchowe dobro wierzących⁶⁸.

Na zakończenie należy zauważyć, że prawo odnoszące się do powstawania i działalności tego tworu nie jest kompletne. Zatem, aby wyjaśnić pewne kwestie, które nie zostały w Kodeksie doprecyzowane, wydaje się konieczne postawienie postulatów *de lege ferenda*, aby prawodawca się do nich ustosunkował:

- 1) Czy członkowie Zespołu proboszczu konsultorów mają być wybierani spośród wszystkich proboszczów posługujących w diecezji, czy tylko przynależących do rady kapłańskiej.
- 2) Jeżeli członkiem miałyby zostać wyłącznie proboszcz, który należy do Rady kapłańskiej, czy wtedy kadencja zespołu kończyłaby się równocześnie z upływem kadencji rady kapłańskiej.
- 3) Na jakich zasadach i czy w ogóle biskup diecezjalny może rozwiązać tę instytucję w trakcie trwania jej kadencji.
- 4) Kto dokonuje wskazania dwóch proboszczów, którzy mieliby być konsultantami w tych procesach. Czy ma uczynić to biskup, czy aktem kolegialnym sami członkowie tego organu.

⁶⁷ J. KRUKOWSKI, *Komentarz do kan. 1750...*, s. 448.

⁶⁸ J. DUDA, *Zespół proboszczów konsultorów...*, s. 76.

- 5) Na jakiej zasadzie mają być wybierani proboszczowie do konsultacji. Czy ma to się odbywać do każdego zaistniałego przypadku (*ad casum*), czy według kolejności wykazu proboszczów tego zespołu.
- 6) Czy sytuacja *sede vacante* implikuje ustanie tej instytucji. Jeżeli tak, to kto przejmuje jej obowiązki do czasu powołania nowego zespołu proboszczów konsultorów⁶⁹.

2.4. Kolegium konsultorów

Kolegium konsultorów jest instytucją, której geneza sięga końca XVIII wieku. Jej powstanie ma ścisły związek z rozwojem misji Kościoła katolickiego. Do XVIII wieku jej zadania spoczywały na kapitule katedralnej. Jednak na skutek rozwoju misji, zwiększyła się liczba nowych Kościołów partykularnych, które podlegały Kongregacji Rozkrzewiania Wiary. Kościoły te zazwyczaj nie posiadały kapituł katedralnych. Na taki stan wpływały zasadniczo problemy materialne, które skutkowały dwiema sytuacjami. Pierwszą z nich można było zauważyć w krajach europejskich, takich jak Anglia, Irlandia, Szkocja i Holandia. Doszło tam do zawłaszczenia przez władze protestanckie kościołów katedralnych oraz majątków kapituł. Zaś druga sytuacja dotyczyła krajów pozaeuropejskich. Kościoły partykularne były tam dość młode, a brak odpowiednich zasobów personalnych oraz materialnych nie pozwoliły im na utworzenie kapituł oraz na wygospodarowanie odpowiednich beneficjów kościelnych. Wpłynęło to w oczywisty sposób na biskupów rezydencjalnych oraz ordynariuszy z nimi w prawach zrównanych do poszukiwania nowych i lepszych rozwiązań prawnych, które przyczyniłyby się dla pożytku danych Kościołów partykularnych. Dane elementy kolegium konsultorów rozwijały się w stopniowo. Były one skutkiem doświadczeń działalności rad biskupich, rad misjonarzy i kapituł katedralnych.

W przed kodeksowym prawie partykularnym USA, Anglii, Australii, Filipin, Chin, Holandii, Indii, Kanady, Szkocji i Irlandii należy

⁶⁹ M. SITARZ, *Kompetencje organów...*, s. 86.

doszukiwać się najstarszych przepisów, których treść była związana z kolegium konsultorów. W latach 1884–1886 podczas III Plenarnego Synodu w Baltimore wypracowano główne przepisy prawne dotyczące tego organu. Powstanie tych norm było owocem wspólnych prac legislacyjnych biskupów amerykańskich oraz Kongregacji Rozkrzewiania Wiary⁷⁰.

KPK/1917 promulgowany 27 maja 1917 roku nadaje temu organowi nazwę „zespołu konsultorów diecezjalnych” Z instytucji prawa partykularnego został przetworzony w obowiązkowy organ prawa powszechnego w Kościołach partykularnych, w których to nie istniała możliwość ustanowienia bądź przywrócenia kapituły kanoników katedralnych⁷¹.

Sobór Watykański II poprzez oddzielenie obowiązków liturgicznych i prawnych stworzył możliwość do współistnienia dwóch autonomicznych instytucji o charakterze kolegialnym w diecezji – kapituły katedralnej oraz kolegium konsultorów. Wytyczne, które stały się podstawą do ustanowienia przez Kodeks Prawa Kanonicznego kolegium konsultorów, pochodziły z tekstów soborowych⁷² oraz posoborowych dekretów wykonawczych. W większości konferencje episkopatów danych krajów nie przekazały obowiązków kolegium konsultorów kapitule katedralnej. Nastąpiło to tylko w krajach, w których konkordat zapewnił dotacje państwowe kapitułom (np. Austria, Niemcy). W Polsce Konferencja Episkopatu zobowiązała wszystkie diecezje do utworzenia kolegium konsultorów jako organu obligatoryjnego⁷³ Po wydaniu konstytucji *Totus Tuus Poloniae Populus* z 25 marca 1992 roku abp. J. Kowalczyk – ówczesny nuncjusz apostolski w Polsce – wezwał do jak najszybszego utworzenia tego organu w polskich Kościołach partykularnych⁷⁴.

⁷⁰ Zob. J. R. PUNDERSON, *Diocesan Development and Present Legislation*, Roma 1988, s. 17–19.

⁷¹ M. SITARZ, *Organy kolegialne...*, s. 136–137.

⁷² CD 27, PO 7.

⁷³ POK 26/86, s. 2.

⁷⁴ Zob. J. KOWALCZYK, *Dekret wykonawczy w związku z decyzjami Jana Pawła II zawartymi w Bulli „Totus Tuus Poloniae Populus” z 25 III 1992, N 21000/92, BSKP 2 (1992), nr 2, s. 28–29; M. SITARZ, *Kolegium konsultorów w kodeksie prawa kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim*, Lublin 1999, s. 13–60.*

Podsumowując informacje wstępne na temat kolegium konsultorów trzeba zaznaczyć, że jest to jedna z najmłodszych instytucji o charakterze kolegialnym w kościele partykularnym. Już Ojcowie Soborowi proponowali utworzenie nowego organu, który zająłby miejsce kapituły katedralnej, jednak te postulaty nie zostały wstępnie zaakceptowane. Pewna część obowiązków senatu biskupiego, które sprawowały kapituły katedralne, przekazano radom kapłańskim. Takie rozwiązanie nie przyniosło oczekiwanych skutków. Stąd w czasie nowelizacji KPK/1983 przyjęto za konieczne utworzenie organu *kolegium konsultorów*. Mniejsza liczba członków, aniżeli w radzie kapłańskiej, miała zapewnić lepszą możliwość działania w zarządzaniu diecezją przez biskupa w sytuacji *sede plena* oraz utrzymanie stabilności w sytuacjach wyjątkowych: *sede vacante* i *sede impedita*⁷⁵.

Kodeks Prawa Kanonicznego wytyczne dotyczące kolegium konsultorów zawarł w kan. 502. Kanon ten określa:

- obowiązek utworzenia kolegium konsultorów;
- członkostwo;
- przewodniczącego;
- kadencje;
- kompetencje;
- kompetencje konferencji biskupów dotyczące kolegium konsultorów;
- kto wypełnia zadania kolegium konsultorów w innych Kościołach partykularnych.

Z tego kanonu wynika, że biskup diecezjalny jest zobowiązany do ustanowienia kolegium konsultorów, gdy konferencja biskupów nie przekaże tych zadań kapitule katedralnej.

Kolegium konsultorów jako organ doradczy i władczy może być utworzony w diecezji, a także w administracji apostolskiej i w ordynariacie wojskowym. W przypadku administracji apostolskiej zgodnie z KPK/1983 kan. 371 §2 kolegium konsultorów eryguje Biskup Rzymu, a w ordynariacie wojskowym na mocy SMC VI, 5 dany ordynariusz.

⁷⁵ POŁ. J. KRUKOWSKI, *Kolegium konsultorów. Struktura i kompetencje*, [w:] J. KRUKOWSKI, T. ROZKRUT (red.), *Struktury kolegialne...*, s. 95.

W Polsce w każdej diecezji, a także w Ordynariacie Wojskowym funkcjonują te organy kolegialne⁷⁶.

Powszechne prawo kanoniczne nie wymaga od członków wyznania wiary ani do rezydencji w mieście biskupim. Minimalna liczba członków tego organu świadczy o randze i ważności działań podejmowanych przez niego. Stąd prawo nakłada na biskupa diecezjalnego obowiązek dokończenia składu kolegium konsultorów w sytuacji, gdyby zmniejszył się do pięciu. Nominacja członkowska do tego gremium, która zaistniałaby w okresie trwania kadencji, nie może przekraczać czasu upływu kadencji (*ad quem*)⁷⁷

Kolegium konsultorów składa się z członków i przewodniczącego. W pierwszym paragrafie kan. 502 ustawodawca podał wytyczne dotyczące członkostwa. Kandydat do tego gremium musi spełnić dwa warunki – być kapłanem i członkiem kolegium konsultorów. Pierwszy warunek wynika z drugiego, czyli z tego, że członkowie są mianowani z innego organu kolegialnego, jakim jest rada kapłańska. Zatem członkowie nowego organu również muszą być kapłanami, tzn. mężczyznami posiadającymi sakrament święceń w stopniu prezbiteratu bądź biskupstwa. Kandydatem nie może być diakon, ani tym bardziej wierny świecki. Kodeks dopuszcza zarówno kapłanów diecezjalnych jak i zakonnych, którzy należą do instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego prowadzonego na obszarze diecezji działalność duszpasterską. Drugi warunek zawęża kandydatów spośród kapłanów wyłącznie do tych, którzy należą do rady kapłańskiej. Stąd nie każdy kapłan może otrzymać nominację do tego organu. Gdyby biskup diecezjalny mianowałby kapłana, który nie spełniałby drugiego warunku, to taka nominacja nie miałaby mocy prawnej⁷⁸.

W kan. 502 § 1 znajduje się również informacja dotycząca ilości członków tego organu. Ustawodawca określa minimalną liczbę członków – sześciu, a także maksymalną – 12. Biskup danej diecezji powinien określić w dekrecie konstytuującym kolegium konsulto-

⁷⁶ M. SITARZ, [Komentarz do kan. 502]... s. 218.

⁷⁷ POŁ. J. KRUKOWSKI, *Kolegium konsultorów. Nowy organ władzy w strukturze Kościoła partykularnego*, SS 5 (1985–1989), s. 19–30.

⁷⁸ POŁ. J. KRUKOWSKI, *Kolegium konsultorów...*, s. 97.

rów dokładną ilość jego członków. Takie ujęcie sprawy spowodowało wśród kanonistów pojawienie się szeregu pytań o sytuację, gdy liczba aktualnych członków tego zespołu zostanie zmniejszona poniżej sześciu. Odpowiedzi na te pytania udzieliła Papieska Komisja ds. Autentycznej Interpretacji KPK, wydając orzeczenie z dnia 7 sierpnia 1984 roku. Komisja uściśliła, że powołanie nowych konsultorów przez biskupa powinno mieć miejsce w sytuacji, gdy ich ilość zmniejszy się poniżej sześciu. W przypadku gdy liczba członków mieści się w przedziale przewidzianym przez KPK/1983, to nie należy mianować członków zastępczych.

Istotnym jest stwierdzenie faktu, że nie wystarczająca ilość członków powstała na skutek zmniejszenia, automatycznie nie powoduje zaprzestania istnienia kolegium. Jednak pociąga za sobą obowiązek uzupełnienia składu przez biskupa

Liczba sześciu konsultorów jest obligatoryjna do tego, aby organ mógł funkcjonować legalnie. Jednak szukając odpowiedzi na pytanie, czy ta liczba jest konieczna do tego, żeby kolegium konsultorów działało legalnie i ważnie, kanoniści proponują wykładnię porównawczą, a mianowicie odwołać się do tego, co najwyższy prawodawca zawarł w Kodeksie Prawa Kanonicznego dla Kościołów Wschodnich⁷⁹ W tamtym Kodeksie o liczbie członków stanowi kan. 271 § 3 KKKW⁸⁰. Kanon ten stwierdza, że w sytuacji, gdy kolegium konsultorów eparchii z jakichkolwiek powodu będzie liczyć poniżej sześciu członków, biskup powinien powołać nowego członka, w sytuacji przeciwnej kolegium nie może działać ważnie.

Przewodniczącym kolegium konsultorów jest biskup diecezjalny. W sytuacji *sede plena* to on przewodniczy kolegium. Zdaje się, że w razie konieczności biskup może upoważnić wikariusza generalnego bądź specjalnego delegata do przewodniczenia danym posie-

⁷⁹ Por. M. SITARZ, *Kolegium konsultorów ...*, s. 83; J. KRUKOWSKI, *Kolegium konsultorów....*, s. 98.

⁸⁰ Kan. 271 § 3 KKKW: „*Membra collegii consultorem eparchialium debent esse numero non minus quam sex nec plu quam duodecim; si quacumque de causa intra determinatum quinquennium numerus minimus membrorum collegii iam non habetur; Episcopus eparchialis quam primum collegium nominatione novi membri integret, secus collegium valide agere non potest*”

dzeniom kolegium konsultorów, z określonym przez tegoż biskupa porządkiem dziennym.

Jeżeli biskup diecezjalny ma przeszkodę w rządzeniu (*sede impedita*) to rada kapłańska jest zawieszona, gdyż nie może działać bez niego, zaś kolegium konsultorów pełni nadal swoją funkcję. Wówczas przewodniczącym zostaje ten, kto zgodnie ze sporządzonym przez biskupa wykazem zostaje tymczasowym rządcą diecezji lub kapłan wskazany na rządcę diecezji na posiedzeniu kolegium konsultorów. O tym stanowi KPK/1983 kan. 413 § 1 i § 2. Takie posiedzenie powinno być zwołane przez najstarszego święceniami członka tego organu⁸¹.

Jeżeli zaistnieje sytuacja *sede vacante*, to do momentu wyboru administratora diecezji, na czele kolegium konsultorów stoi biskup pomocniczy. Jeżeli diecezja ma ich kilku, to ten najstarszy promocją⁸². Jeśli diecezja nie ma biskupa pomocniczego, to najstarszy święceniami członek tego gremium pełni obowiązki przewodniczącego. Po dokonaniu wyboru i przyjęciu stanowiska, przewodniczącym kolegium staje się administrator diecezji. Przewodniczący zwołuje posiedzenia kolegium konsultorów, ustala temat i program obrad, a następnie przewodniczy tym obradom oraz promulguje postanowienia. Zakres spraw wnoszonych na posiedzenie zależy od tego, czy przewodniczącym jest biskup diecezjalny, czy inny z kapłanów. O podjęciu decyzji przez kolegium decyduje większość głosów, czyli kolegialność⁸³.

Kanon 501 § 1 stanowi, że kolegium konsultorów powołuje się na pięcioletnią kadencję. W przypadku członków dołączonych w miejsce tych, którzy odeszli przed upływem określonego czasu, mianuje się ich do końca trwającej kadencji organu. Można również powoływać danych członków na kolejną kadencję. Musi być jednak spełniony warunek aktualnego członkostwa w radzie kapłańskiej.

Po zakończeniu kadencji, jeżeli biskup nie powołałby nowych członków, to aż do utworzenia nowego kolegium, kolegium nadal wypełnia swoje zadanie. Taki przypadek może pojawić się przede

⁸¹ T. PAWLUK, *Prawo Kanoniczne...*, s. 243.

⁸² Kan. 416.

⁸³ J. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne w Kościele...* s. 191–192.

wszystkim w nadzwyczajnych okolicznościach, a mianowicie wakansu stolicy biskupiej lub przeszkodzeniu biskupowi w wypełnianiu jego urzędu. Takie okoliczności implikują przedłużeniu na mocy samego prawa kadencji kolegium konsultorów aż do momentu ukonstytuowania nowego kolegium⁸⁴. Okres ten ulega wydłużeniu, gdyż w przeciwnym razie biskup nie byłby w stanie wypełnić określonych czynności prawnych, dla których zdanie kolegium jest obligatoryjne⁸⁵.

Normy prawne wskazują kolegium konsultorów jako organ najbardziej reprezentatywny i operatywny o charakterze konsultacyjnym⁸⁶. Głównym jego zadaniem jest zachowanie ciągłości władzy w sytuacjach nadzwyczajnych. Zadania tego organu zależą od okoliczności, w jakich znajduje się stolica biskupia.

W sytuacji zwyczajnej (*sede plena*) biskup diecezjalny jest zobligowany do wysłuchania opinii konsultorów wyrażonej przez większość głosów w kilku przypadkach. W takiej sytuacji stolicy biskupiej kolegium konsultorów pełni funkcje organu doradczego. Wysłuchanie opinii tej instytucji jest warunkiem ważności aktu administracyjnego. Biskup diecezjalny musi tego dokonać w sprawach dotyczących: ustanowienia i odwołania ekonoma diecezjalnego⁸⁷, podjęcia aktów zarządzania o większym zakresie⁸⁸. Biskup jest zobligowany do zwołania posiedzenia kolegium konsultorów, jeżeli chce zasięgnąć jego rady. Gdyby pojawił się przypadek nadzwyczajny, wtedy biskup może wysłuchać opinii poszczególnych członków indywidualnie, choćby drogą pocztową. Fakt zasięgnięcia w ten sposób zdania kolegium należy odpowiednio udokumentować⁸⁹. Aby dokonać alienacji w przypadkach podanych w kan. 1277, 1293 i 1292 § 1–2 oraz dokonać transakcji określonych w kan. 1295, biskup diecezjalny musi do ważności otrzymać zgodę tego gremium. Kolegium pełni również funkcję świadka urzędowego, gdy biskup

⁸⁴ J. KRUKOWSKI, *Kolegium konsultorów...*, s. 98–99.

⁸⁵ J. I. ARRIETA, [*Komentarz do kan. 502*]..., s. 431.

⁸⁶ E. SZTAFROWSKI, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego...*, s. 100–102.

⁸⁷ Kan. 494 § 1–2.

⁸⁸ Kan. 1277.

⁸⁹ J. KRUKOWSKI, *Kolegium konsultorów...*, s. 103.

koadiutor obejmuje urząd. Prawodawca w KPK/1983 kan. 501 § 3 dopuszcza możliwość, aby obowiązki rady kapłańskiej powierzyć kolegium konsultorów, jeżeli biskup po objęciu stolicy biskupiej jeszcze nie utworzył rady bądź taka rada została rozwiązana na podstawie kan. 501 § 3⁹⁰.

W sytuacji braku biskupa koadiutora bądź jego obecności, ale również doznawaniu przeszkody oraz braku wykazu osób, którym biskup diecezjalny powierza zarząd diecezją, czyli w skrócie w sytuacji *sede impedita*, to kolegium konsultorów pełni zarząd nad diecezją. Tę funkcję wypełnia do momentu wyboru tymczasowego rządcy diecezji. Po ważnie dokonanej elekcji organ ten jest organem doradczym, przejmuje funkcje rady kapłańskiej, która jest zawieszona⁹¹. Przyjmuje rezygnację z urzędu rządcy diecezjalnego oraz asystuje przy objęciu stanowiska przez biskupa pomocniczego bądź biskupa koadiutora⁹².

Przypadek wakansu stolicy biskupiej (*sede vacante*) powoduje, że kolegium konsultorów ma zadania o charakterze administracyjnym, władczym oraz konsultatywnym. Wakat stolicy biskupiej warunkuje ich występowanie. Tak można wyliczyć kilka zadań:

- Jeżeli nie ma w diecezji biskupa pomocniczego, to powiadomienie Stolicy Apostolskiej o sytuacji *sede vacante* (kan. 422);
- Zarządzanie diecezją do momentu elekcji administratora diecezji (kan. 419);
- Wybranie administratora diecezji (kan. 421 § 1);
- Przyjmowanie wyznania wiary od obejmującego urząd administratora diecezji (kan. 833);
- Doradzanie i wyrażenie zgody na wskazane przez prawo decyzje administratora diecezji (kan. 272, 485, 1018 § 1);
- Przyjmowanie nominacyjnych listów apostolskich w charakterze świadka kwalifikowanego kanonicznego objęcia urzędu biskupa (kan. 404);
- Pełnienie funkcji rady kapłańskiej do czasu powołania nowej (kan. 501 § 2);

⁹⁰ M. SITARZ, *Organy kolegialne...*, s. 137–138.

⁹¹ Kan. 500 § 3.

⁹² M. SITARZ, [*Komentarz do kan. 502*]..., s. 392–393.

- w przypadku mianowania biskupa diecezjalnego lub biskupa koadiutora – wysłuchanie opinii niektórych członków kolegium konsultorów przez legata papieskiego podczas przeprowadzania badania kanonicznego kandydata (kan. 377 § 3)⁹³.

Należy dodać, że administrator diecezji tylko po wyrażeniu zgody kolegium konsultorów może przeprowadzić ekskardynację i inkardynację oraz pozwolić osobie duchownej na przejście do innego Kościoła partykularnego (kan. 272). Zgoda kolegium jest także konieczna, gdy administrator diecezjalny chce zwolnić kanclerza i notariuszy z zajmowanego stanowiska⁹⁴ oraz wystawia dymisorie konieczne do święceń⁹⁵.

Odnosnie kompetencji Konferencji biskupów dotyczących kolegium konsultorów, to zgodnie z KPK/1983 kan. 502 § 3 zadania kolegium konsultorów konferencje te mogą powierzać kapitule katedralnej. Z tego wynika, że obowiązek ustanowienia tego organu ma charakter alternatywny. Konferencje Biskupów mogą wydać decyzję, aby na jej całym obszarze wszystkie obowiązki zleczone temuż kolegium wypełniała kapituła katedralna. Taka decyzja musi być uargumentowana ważnymi przyczynami. Wiele zadań powierzonych obecnie kolegium konsultorów przypisywano przed wejście KPK/1983 kapitule katedralnej⁹⁶.

W innych Kościołach partykularnych, takich jak: wikariat apostolski lub prefektura apostolska, które jako porcje Ludu Bożego uwzględniając warunki nie mogły być utworzone jako diecezje oraz zostały powierzone pasterskiej opiece wikariusza apostolskiego lub prefekta apostolskiego, zadania kolegium konsultorów spełnia rada misji. W skład takiej rady wchodzi minimum trzech prezbiterów misjonarzy. Co więcej rada misji posiada prawa rady kapłańskiej⁹⁷

⁹³ M. SITARZ, *Organy kolegialne...*, s. 138.

⁹⁴ Kan. 485.

⁹⁵ Kan. 1018 § 1 n.2.

⁹⁶ T. PAWLUK, *Prawo Kanoniczne...*, s. 242–243.

⁹⁷ M. SITARZ, [*Komentarz do kan. 502*]..., s. 393.

Słowa klucze: *Kościół partykularny, biskup diecezjalny, organ kolegialny.*

Key words: *particular church, diocesan bishop, collegial body.*

SUMMARY

This article discusses the obligatory bodies as described by the norms of the canon law. As part of the presentation of the structures concerned, their legal bases, requirements for their members, functions performed, and other significant detailed rules were laid down. The legal analysis of these regulations emphasises the importance of all the faithful in the management of a diocese, especially through the bodies appointed.